

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ТОРОНІ ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 35.07
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**РОЗВИТОК ГРОМАД ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В
УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ**
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

О. В. ТОРОНІ
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
СИМОНЕНКО Леся Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління за результатами попереднього захисту: ТОРОНІ Олександра Васильовича допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

«_____» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої ТОРОНІ Олександр Васильович
(прізвище ,ім'я, по батькові)

захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ТОРОНІ О.В. Розвиток громад як об'єкт державної політики в умовах безпекових загроз. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Досліджено теоретичні основи розвитку громад як об'єкта державної політики в умовах безпекових загроз. Проаналізовано сучасний стан розвитку територіальних громад як об'єкта державної політики в умовах безпекових загроз. Оцінено безпекові загрози та їх вплив на розвиток територіальних громад. Проаналізовано державну політику, що визначає розвиток територіальних громад у контексті безпекових загроз. Розроблено та обґрунтовано стратегії державної політики розвитку громад. Проаналізовано передовий досвід розвитку громад як об'єкта державної політики в умовах безпекових загроз з урахуванням світових практик та тенденцій.

Ключові слова: публічне управління, територіальні громади, безпекові загрози, державна політика, розвиток громад, економічний розвиток.

SUMMARY

TORONI O. Development of communities as an object of state policy in conditions of security threats. - Manuscript.

Qualification work for obtaining the Master's degree in specialty 281 - "Public management and administration". – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The theoretical foundations of the development of communities as an object of state policy in conditions of security threats have been studied. The current state of development of territorial communities as an object of state policy in conditions of security threats is analyzed. Security threats and their impact on the development of territorial communities were assessed. The state policy that determines the development of territorial communities in the context of security threats is analyzed. The strategy of the state policy of community development has been developed and substantiated. The best experience of community development as an object of state policy in conditions of security threats was analyzed, taking into account global practices and trends.

Key words: public administration, territorial communities, security threats, state policy, community development, economic development.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ.....	8
1.1. Розвиток територіальних громад в умовах безпекових загроз	8
1.2. Державна політика європейських країн в реформуванні та розвитку територіальних громад	12
1.3. Основні принципи реалізації державної політики в умовах безпекових загроз	18
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ГРОМАД ЯК ОБ’ЄКТА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ	23
2.1. Аналіз державної політики розвитку громади (на прикладі міста Коростень Житомирської області)	23
2.2. Безпекові загрози розвитку громад.....	28
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ	35
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Повномасштабне вторгнення російської федерації стало найбільшим викликом для України з дня відновлення її незалежності. З-поміж інших війна загострила й проблеми досягнення стійкості регіонів та громад. Перебіг бойових дій продемонстрував міцність та ефективність горизонтальних зв'язків в українському суспільстві. Коли обласні й районні військові адміністрації (ВА) та обласні ради зосереджені на розв'язанні питань збройної боротьби з агресором, істотна частина тягаря війни лягає на територіальні громади (ТГ). Окрім акумулювання й доправлення волонтерської допомоги ЗСУ і Силам територіальної оборони (ТрО), приймання й розселення вимушених переселенців, місцеві ради зосереджуються на підтримці бізнесу й забезпечують функціонування місцевої економіки й життєдіяльність населення.

Місцеве самоврядування його сучасному вигляді ще ніде у світі не стикалося з викликами, які постали перед ТГ України внаслідок широкомасштабного вторгнення Росії.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо розвитку громад як об'єкта державної політики в умовах безпекових загроз

Для досягнення цієї мети було поставлено такі *завдання*:

- дослідити теоретичні основи державної політики розвитку територіальних громад в умовах безпекових загроз;
- окреслити розвиток територіальних громад в умовах безпекових загроз;
- розглянути державну політику європейських країн в реформуванні та розвитку територіальних громад;
- окреслити розвиток територіальних громад в умовах безпекових загроз;

- дослідити державну політику європейських країн в реформуванні та розвитку територіальних громад;
- визначити основні принципи реалізації державної політики в умовах безпекових загроз;
- проаналізувати державну політику розвитку громади (на прикладі міста Коростень Житомирської області);
- окреслити безпекові загрози розвитку громад.

Об'єкт дослідження - процеси формування державної політики розвитку громад в умовах безпекових загроз

Предмет дослідження - управління розвитком громад в умовах безпекових загроз.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові і спеціальні методи наукових досліджень. У роботі, зокрема, використано: історичний та логічний методи – для дослідження становлення й еволюції управління ресурсами, виявлення проблем та підходів до їх розв'язання; абстрактно-логічний – у процесі теоретичного узагальнення й формулювання висновків; економіко-статистичний, порівняння – під час аналізу структури місцевої економіки; методи аналізу й синтезу – у процесі дослідження процесів формування місцевих фінансових ресурсів; порівняльного аналізу – під час узагальнення досвіду використання бюджету розвитку для розвитку місцевої економіки; абстрагування, аналогії – для обґрунтування необхідності врахування екологічних факторів в місцевому економічному розвитку.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає у визначенні стратегії розвитку громад як об'єкта державної політики в умовах безпекових загроз.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для розробки ефективних стратегій розвитку територіальних громад в умовах безпекових загроз. Ці стратегії повинні бути

спрямовані на стимулювання розвитку громад, його адаптацію до умов безпекових загроз.

Перелік публікацій автора. Основні результати дослідження оприлюднені в трьох публікаціях тез науково-практичних конференціях Поліського національного університету.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, інтернет-ресурси, статистична інформація, дані Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України й інших органів публічної влади.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 28 найменувань. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 42 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ

1.1. Розвиток територіальних громад в умовах безпекових загроз

Критичний аналіз досвіду промислового розвитку упродовж тридцяти років свідчить про істотну еволюцію, що сталася у поглядах на шляхи трансформування промислового комплексу України. В довоєнний період більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси, тобто продукцію проміжного споживання, яка до того ж має високу енерго- і матеріаломісткість і низьку ефективність щодо створення валової доданої вартості.

Післявоєнна відбудова кардинально вплине на структуру економіки на користь легкої промисловості, машинобудування на новій інноваційно-інвестиційній основі. В технологічній структурі промисловості України переважають традиційні галузі добувної та обробної промисловості, які були започатковані ще на ранніх стадіях індустріалізації і не відповідають трендам сталого розвитку, зеленої економіки. Тому просте відтворення після війни наявної технологічної бази не зможе забезпечити Україні довгострокового економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності виробництва. Маючи досить високі позиції за рівнем розвитку технологічних ідей, науково-дослідної бази, знань та освіти, промисловість України не може забезпечити практичної капіталізації своїх переваг і перетворення їх у додану вартість.

Побудова сучасної моделі промислового комплексу вимагає управлінських рішень, часу і значних інвестицій, тому, щоб запобігти розпорошенню і нераціональному використанню обмежених фінансових і

матеріальних ресурсів, її реалізація має йти за такими пріоритетними напрямками промислового розвитку:

1) оптимізація структури промислового виробництва з посиленням ролі внутрішнього ринку і прискореним розвитком наукомістких і високотехнологічних видів промислової діяльності;

2) інноваційно-технологічна модернізація виробництва із збільшенням промислових виробництв новітніх технологічних укладів з поглибленою переробкою та випуском продукції кінцевого споживання;

3) реалізація енергозберігаючої моделі розвитку з розширенням використання відновлюваних джерел енергії, диверсифікацією енергопостачання та формуванням ефективної структури енергогенеруючих потужностей.

З точки зору сучасної економічної науки поняття економічного потенціалу характеризується як складна, комплексна категорія, що має соціально-економічний, економіко-історичний та природно-економічний характер. Так, поняття «потенціал» являє собою похідну від латинського - сила і характеризує собою в самому широкому розумінні сукупні можливості щодо виробничої діяльності всіх продуктивних сил суспільства. Поняття економічного потенціалу включає компонентні складові: потенціал природних ресурсів, потенціал людських ресурсів, потенціал виробничих потужностей. З точки зору теорії «інформаційного суспільства» поняття економічного потенціалу, включає потенціал: наукової (інформаційно-технологічної) сфери, соціальної інфраструктури; ринкової інфраструктури; а також екологічні, географічні та політичні фактори розвитку суспільства.

Тобто, економічний потенціал відновлення можна характеризувати як сукупну продуктивність всієї ресурсної бази виробництва товарів і послуг. Економічний потенціал завжди менший за екологічну ємність виробництва, тобто в конкретно-історичних рамках існують певні природно-екологічні обмеження розвитку суспільного виробництва, що є фактором стримування зростання виробництва і збільшення навантаження на

навколишнє середовище. При цьому будь-які спроби нарощення економічного потенціалу за межі потенціалу екологічного без впровадження певного комплексу природоохоронних та природовідновлюючих заходів будуть неефективними враховуючи певний лаг реагування природного середовища на антропогенну діяльність людей.

Оскільки економічний потенціал є багатоаспектною характеристикою, він має бути вимірюваним по всіх складових за єдиним критерієм. Таким методологічним критерієм можуть виступати вартісні або грошові величини.

В разі природно-ресурсного потенціалу критерієм оцінки є комплексний соціально-економічний ефект від ресурсокористування шляхом отримання кінцевої продукції (продуктивність земельних угідь, ефект від використання мінеральної сировини, лісових, водних та фауністичних ресурсів тощо) або такий, що отриманий через економію витрат на відновлення робочої сили за рахунок користування природно- рекреаційними ресурсами.

В разі людського капіталу ресурсний потенціал оцінюється вартістю робочої сили, яка в сучасному суспільстві є основною продуктивною силою. Основною характеристикою вартості робочої сили є продуктивність праці (економія живої праці). При цьому зараз порівняно низька вартість робочої сили вкупі з високими кваліфікаційними характеристиками є одним з позитивних факторів відродження національної економіки України.

Потенціал виробництва оцінюється вартістю створених товарів та наданих послуг, економія праці від використання нематеріального (наукових досягнень, технологій, конструкторських розробок) та матеріального (технологічного устаткування, споруд, машин тощо) капіталу. Особливою в постіндустріальному суспільстві стає роль саме нематеріального капіталу, який стає провідним фактором розвитку через уречевлення в матеріальних досягненнях.

Систему дослідження складових економічного розвитку громад можна представити таблично як сукупність статистичних показників (табл. 1.1.).

Економічний потенціал має вимірюватись за певний час. Таким часовим проміжком, враховуючи застосовану в Україні річну систему обчислення національних рахунків, є один рік. Застосування річного виміру для оцінки економічного потенціалу країни.

Таблиця 1.1.

Складові економічного розвитку громад

	Групи показників	Індикатори
1	Загальноекономічні показники	ВВП, ВНД, валову додану вартість, відрахування в бюджет, середньодушовий дохід тощо
2	Структурні показники, що характеризують співвідношення і пропорції економічної діяльності	демографічний склад населення, зайнятість, <u>ресурсоспоживання</u> , невиробниче споживання населенням товарів та послуг тощо, галузева та територіальна структура господарства
3	Показники, які характеризують ступінь залучення у виробництво природно-ресурсного, соціально-демографічного та виробничого потенціалу	освоєння території, сільськогосподарське використання ґрунтів, кількість зайнятого населення з усієї його чисельності, залучені у виробництво потужності галузей матеріального виробництва та інфраструктури
4	Показники, що характеризують збалансованість та комплексність соціально-економічного розвитку	показники обсягів виробництва і витрат, пов'язаних з цим виробництвом, показники відношень споживання ресурсів до виробництва товарів та послуг, відношення показників виробництва і споживання в економічному районі та в країні.
5	Показники ефективності економіки	продуктивність праці, <u>ресурсоенергоємність</u> виробництва товарів та послуг тощо, співвідношення обсягів експорту та імпорту товарів і послуг, виробництва і споживання, експорту та імпорту
6	Показники соціального забезпечення населення	обсяг послуг і споживання на душу населення товарів широкого вжитку, забезпеченість населення послугами ринкової інфраструктури, фонд заробітної плати, рівень оплати праці, індекс вартості життя).
7	Показники, що характеризують соціальні процеси	рівень злочинності, структуру й кількість право- та адміністративних порушень, судових <u>вироків</u> , травматизм та смертність на виробництві, рівень розвитку дитячої праці, моральну статистику (співвідношення кількості шлюбів та розлучень, наявність та поширеність "соціальних <u>хвороб</u> ", наркоманії тощо

Джерело: згруповано автором

При цьому оцінці підлягає не тільки реальна продуктивність використаних потужностей загальноресурсного комплексу, але й його потенційно можлива продуктивність за рахунок завантаження недовикористаних потужностей та через освоєння додаткових нових потужностей за певний проміжок часу (рік) з використанням у виробництві.

Отже, розвиток соціального та економічного становища територіальних громад етапу післявоєнної відбудови має відбуватися за помітного зростання обсягів промислової продукції, сільськогосподарської продукції, транспорту, торгівлі. Соціально-економічний потенціал має великі резерви для свого подальшого зростання хоча б за рахунок сільськогосподарського виробництва.

Соціально-економічний потенціал територіальних громад складається з багатьох компонентів, основними з яких є природно-ресурсний, соціально-демографічний, виробничий, аграрний, трудовий, рекреаційний, інформаційний та інші. Основу виробничого потенціалу створюють підприємства. Промислове виробництво визначає конкурентні переваги національної і місцевої економіки. Тому, важливим завданням практики господарювання, є його застосування на благо населення громади і країни, підвищення добробуту і життєвого рівня в цілому.

1.2. Державна політика європейських країн в реформуванні та розвитку територіальних громад

На відміну від України у Конституціях деяких держав прямо зазначено право громад, муніципалітетів, гмін та комун на об'єднання. Згідно з Конституцією Польщі [14] основною одиницею територіального самоуправління є гміна (громада) (ст. 164); одиниці територіального самоуправління є юридичними особами (ст. 172). Населення гміни

утворює самоврядну громаду відповідно до законодавства, а гміна розуміється одночасно як самоврядна громада і відповідна територія [15]. Наділення гміни статусом юридичної особи автоматично забезпечило їхнє право на володіння майном, можливість формувати власний бюджет, здатність приймати рішення від свого імені й під власну відповідальність [8, с. 218-219]. Важливим також є устрій Естонії. Він багато в чому корисний для України. Естонія тривалий час “проштовхувала” добровільне об’єднання громад. Та за 18 років (з 1996 по 2014) кількість муніципалітетів скоротилася лише на 16%, з 254 до 213. Та відносно недавно там зважилися на добровільно-примусову реформу. Як наслідок, за рік кількість громад скоротилася до 79. Райони тут також ліквідують – вже наступного року. Більшість їх функцій перейде “вниз”, і лише окремі послуги (передусім, пов’язані з охороною здоров’я) керуватимуться на вищому державному рівні. Треба сказати, що при об’єднанні одиниць місцевого самоуправління в Естонії їхні представницькі органи організують укладання договору про об’єднання, в якому зазначають:

1) назву та статус одиниці місцевого самоуправління, а також порядок використання її символіки;

2) терміни дії правових актів (до встановлення нових правових актів існуючі правові акти діють на території, на якій вони були встановлені);

3) внесення змін в положення та інші правові акти у зв’язку із зміною адміністративно-територіального устрою;

4) вирішення пов’язаних із зміною адміністративно-територіального устрою організаційних та бюджетних питань;

5) терміни дії планів розвитку;

6) терміни дії договору про об’єднання [10].

Отже, в Естонії об’єднання одиниць місцевого самоврядування носить тимчасовий характер і не призводить їхньої до повної трансформації. Волості або міста самостійно визначають процедури їх

розформування. 154); одиницями місцевого самоуправління є волості та міста (ст. 155); місцеві самоуправління мають право створювати союзи разом з іншими місцевими самоуправліннями (ст. 159). В Естонії під місцевим самоврядуванням розуміють встановлені Конституцією право і обов'язок одиниці самоуправління - волості або міста - як демократично створених органів влади на підставі законів самостійно облаштовувати місцеве життя і керувати ним, виходячи з виправданих потреб та інтересів населення волості чи міста з врахуванням особливостей їхнього розвитку [11].

В Іспанії Конституція гарантує автономію муніципалітетів, які володіють всією повнотою прав юридичної особи. Тут муніципалітети також є і громадами і одиницею адміністративно-територіального устрою держави. Відповідно до ч. 3 ст. 141 Основного Закону Іспанії «можуть створюватись об'єднання муніципалітетів, відмінні від провінцій» [16, с. 97].

У Швейцарії право на місцеве самоврядування на місцевому рівні представлено комунами, а на регіональному рівні кантонами. Правовий статус комун регулюється конституціями кантонів. Так, згідно зі ст. 110 Конституції кантону «кантон забезпечує створення спеціальних корпорацій комун, призначених для обов'язкового регіонального співробітництва між комунами. Створення і розформування корпорації вимагає згоди більшості виборців та більшості комун, які до неї входили» [4, с. 123]. Комуни у Швейцарії, як і громади в Україні, не є адміністративно-територіальними одиницями.

Найдетальніше положення про правовий статус громад визначено в Основному Законі Австрії, де визначено, що кожна земля ділиться на громади, які є територіальною одиницею з правом самоуправління та одночасно адміністративно-територіальною одиницею. Згідно із ст. 116 а Конституції Австрії «для виконання окремих задач у сфері власної компетенції громади можуть об'єднуватись на підставі згоди в союзи

громад, але об'єднання союзів громад не повинно ставити під загрозу функціонування громад як самоуправних одиниць та низового управлінського ланцюга. В союзах громад, створених на підставі згоди, необхідно прийняти положення про вступ та вихід громад, а також про розпуск громад [17, с.65-66]. Створення корпорацій комун у Швейцарії та союзів громад у Австрії більш нагадує форму міжмуніципального співробітництва між цими суб'єктами, яка використовується саме для виконання окремих задач у сфері власної компетенції. В цьому випадку громади зберігають свій статус і можуть припиняти угоди стосовно міжмуніципальної співпраці на свій розсуд.

Геть від СРСР. Україна, Латвія, Грузія – ці держави поєднує не тільки бажання втекти подалі від так званого “старшого брата”. Вони зрозуміли, що старий радянський адміністративно-територіальний поділ є несумісним із викликами сучасності і новою реальністю.

Найпростіше вчинила Грузія. Яким би не було ставлення до Саакашвілі, які б політичні помилки він не робив в Україні, але неможливо заперечити той факт, що після 2003 року його команда змогла побудувати нову Грузію – всупереч усім стереотипам та очікуванням. Грузинський уряд не став “заморочуватися” громадськими консультаціями, добровільними об'єднаннями. 2006 року тут відбулася швидка реформа, яка просто ліквідувала найнижчий рівень самоврядування – сільський та селищний. Тобто самі села залишилися, а от депутатів та сільського голову там вже не обирають. Тепер 65 колишніх районів Грузії, по суті, перетворилися на 65 великих муніципалітетів і стали базовою ланкою місцевого самоврядування.

Приклад Латвії – ще більш несподіваний і неоднозначний. “Європейська правда” детально писала про “дивну” латвійську адміністративно-територіальну реформу та її недоліки. Та навіть попри критику й недоліки латвійського підходу, слід зазначити: все-таки, країна більше виграла від реформи, аніж програла. До 2009 року тут

існувало більш ніж 500 муніципалітетів. Невелика балтійська держава просто не могла існувати далі з такою шаленою кількістю місцевих влад. Після реформи в Латвії залишилися 118 громад, тобто кількість громад скоротилася майже в п'ять разів. Також під час проведення реформи були ліквідовані райони та прирівняні до районів міста – в них просто зникла потреба, їх повноваження тепер перейшли “вниз”, до громад. “Епідемія” злиття громад, яка пройшла різними країнами, не є дивною.

В Раді Європи визначають, що це вже не перша велика хвиля муніципальних об'єднань у Європі. Була ще одна, в 1960-70 роках; в той момент вона зачепила в основному північноєвропейські країни. По суті, старі громади виявилися надто малими для нових реалій. Ігнорувати це Україна не має права. Зменшилась вага традиційної сільськогосподарської економіки, яка вимагає невеликих сіл зі швидким доступом до навколишнього поля; сільські мешканці, які колись жили відірвано від світу, тепер розраховують отримувати державні послуги нарівні з тими, хто живе в містах; крім того, державне управління стає дедалі складнішим, як технічно, так і юридично [18]. Сучасна хвиля злиття була зумовлена головним чином фінансовою та економічною кризами. Тому не дивно, що “епідемія об'єднань” найбільше зачепила Східну та Південну Європу, де часом не вистачає грошей на нагальні потреби – а отже, доводиться шукати приховані резерви.

Досвід Балкан На наш погляд, найрадикальніше зменшення кількості муніципалітетів відбулося саме в Греції. Після кризи, що розпочалася у 2008-2009 роках, ця держава відчувала гостру потребу в економії коштів. Хоча реформа тут розпочалася ще у “багаті часи”. Адже маленькі села як самостійні одиниці – не тільки економічно не вигідні, але й просто неефективні. На першому етапі реформи, у 1999 році, кількість муніципалітетів скоротилася вп'ятеро, з 5825 до 1033. Другий етап продовжив скорочення: кількість муніципалітетів зменшилася з 1033 до 325, а регіонів – з 50 до 13. Деякі функції, що раніше здійснювалися на регіональному рівні, були передані укрупненим муніципалітетам.

Масштаб реформи справді вражає: за два етапи кількість місцевих громад скоротилася майже у 18 разів, з 5825 до 325. Греція, звісно, стала не єдиною країною Балкан, яку зачепила “мода” на укрупнення громад. У 2015 році в Албанії відбулося радикальне об’єднання муніципалітетів, їхня кількість скоротилась з 380 до 61. Цікавим є також приклад Македонії. На початку 1990-х років ця країна вирішила йти “проти течії”. В той час як держави Західної та Північної Європи працювали над злиттям громад, тут вирішили розділити їх. Замість 34 муніципалітетів тут створили 123, майже вчетверо збільшивши кількість органів місцевого самоврядування. Але за 10 років країна була вимушена визнати помилку. Роз’єднані громади довелося наново об’єднувати. Після реформи 2002 року тут лишилося 80 муніципалітетів.

Добра воля. Звісно ж, “стара Європа” не лишилася осторонь цього процесу. Навпаки – тут реформа почалася раніше. Ми вже згадували, що перша хвиля об’єднань була ще в 60-70-х роках минулого сторіччя, але подекуди цей процес триває. Наприклад, у Норвегії, де нещодавно розпочався амбітний процес об’єднання муніципалітетів. В Ірландії (яка, до слова, також складно пережила фінансову кризу) муніципалітети вже були доволі великими, за українськими мірками, та їх додатково скоротили – з 85 муніципальних одиниць до 31. Данія в 2006 році скоротила кількість муніципалітетів з 271 до 98, а 19 областей замінила п’ятьма регіонами. Не всі держави зважилися на примусове об’єднання регіонів. У Фінляндії триває повільна поступова реформа, внаслідок якої кількість муніципалітетів скоротилась з 460 в 1990-му до 320 в 2014 році. Нідерланди також тривалий час поступово скорочували їхню кількість – з 672 в 1990 до 403 в 2014 році. Але звісно ж, ці масштаби об’єднання неспівставні з “країнами лідерами”. Всі держави, які досягли успіху в об’єднанні громад, пройшли через етап їх обов’язкового злиття. Винятком є хіба що країни, які за 20-25 років зменшили кількість муніципалітетів на 20-25%, як Нідерланди. До того

ж Україна може з гордістю говорити, що за темпами добровільного об'єднання ми вже стали лідерами в Європі. Від 2015 року в Україні створено майже 700 об'єднаних територіальних громад, тобто майже 30% сіл, селищ та міст за три роки домовилися про злиття. Жодній державі Європи ще не вдалося довести добровільний процес до завершення.» [19]. Якщо Україна на суто добровільній основі завершить повноцінне широкомасштабне об'єднання громад за короткий термін, вона може стати першою країною в світі, яка досягне цього. На шляху до утворення нових громад досвід інших держав є дуже важливим. Тим більше, що наведені приклади (Грузія, Латвія, Естонія, Греція, Македонія, Албанія, Ірландія, Данія, Нідерланди, Іспанія, Польща, Швейцарія та Фінляндія) – це не виключний перелік країн, які проводили аналогічну реформу. Вивчати і враховувати їхній досвід потрібно перш за все нам самим [5].

1.3. Основні принципи реалізації державної політики в умовах безпекових загроз

Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел» дає таке визначення поняттю «національна безпека»: «...захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і д держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам». [26] Під національною безпекою розуміється стан країни, завдяки якому система державно-правових і громадських гарантій забезпечує реалізацію суверенітету, конституційного порядку і територіальної цілісності держави, а також всебічний розвиток і захист інтересів усього населення країни від посягань з боку окремих організацій, груп та осіб.

Національна безпека є складним поняттям і включає в себе такі види безпеки як: політичну, економічну, військову, державну, інформаційну, науково-технологічну, економічну, епідемічну, фінансову, пожежну, продовольчу та безпека культурного розвитку нації. Головним суб'єктом щодо забезпечення національної безпеки є держава, яка відповідно до законодавства гарантує захищеність кожного громадянина. Така захищеність реалізується через органи законодавчої, виконавчої та судової влади [21].

Саме тому суб'єктами забезпечення національної безпеки є:

- президент;
- парламент ;
- виконавчі органи влади;
- служба безпеки;
- державна прикордонна служба;
- місцеві державні адміністрації;
- органи місцевого самоврядування;
- Збройні сили;
- інші військові формування, утворені згідно із законами країни;
- громадяни країни та їх об'єднання.

Об'єктом національної безпеки виступають інтереси суспільства, до яких належать:

- людина і громадянин (їхні конституційні права та свободи);
- суспільство (духовні цінності: морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні, матеріальні);
- інформаційне середовище;
- навколишнє природне середовище;
- природні ресурси;
- держава (конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність, недоторканність).

Національна безпека має такі риси:

– комплексний характер, що включає в себе внутрішні (забезпечення захищеності особистості, суспільства, державної) та зовнішні (створення на національному рівні цілей, напрямів, інструментів, умов співпраці з іншими суб'єктами міжнародного права) сфери;

– інформаційна взаємодія між державними органами, між державними органами та суспільством, між державними органами та окремою особистістю;

– юридичне забезпечення.

Оскільки національна безпека є системою, то вона має свої елементи, зокрема такі складові: політичну, економічну, воєнну, екологічну, гуманітарну, демографічну та інформаційну. Кожна з них має свою специфіку, але водночас усі вони знаходяться в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Ці елементи однаково важливі для формування всезагальної, повної, комплексної системи безпеки, але залежно від конкретних історичних обставин, в силу дії різноманітних чинників, на передній план, може виступати та чи інша складова, набуваючи при цьому особливого значення. [24. 56 с]

Національна безпека забезпечується шляхом проведення виваженої державної політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, воєнній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах. Конкретні засоби і способи забезпечення національної безпеки обирають відповідно до характеру і масштабів загроз національним інтересам.

Загроза національній безпеці проявляється в наявних та потенційно можливих явищах і чинниках, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам країни. Під національними інтересами держави розуміють важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності народу країни як носія суверенітету і єдиного джерела влади в

країні та визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет країни та її прогресивний розвиток.

Тобто можна стверджувати, що загроза національній безпеці – це загрози для нормального функціонування системи політичних, економічних, соціальних та інших відносин й інтересів. Такі загрози здійснюють вплив на стабільний розвиток держави в цілому, державних органів, політичних партій та рухів, окремих галузей, підприємств, індивідумів. [19] Національні цінності доцільно визначити як основоположні надбання народу країни, визначальні умови існування та розвитку людини, суспільства і держави. Тому формування активної життєвої позиції особистості, спрямованої на захист і розвиток національних цінностей, має бути стратегічним пріоритетом в діяльності органів державної влади й враховуватися під час розробки та впровадження державної політики з питань національної безпеки.

Очевидно, що державність країни ґрунтується на цінностях, захист яких є визначальною передумовою для її безпеки та добробуту громадян. Зокрема, такими цінностями та їх якісними характеристиками є незалежність країни, захищеність держави та народу, мир та міжнародна співпраця, збереження ідентичності народу, добробут. Забезпечення національної безпеки ґрунтується на таких основних принципах:

- пріоритет прав і свобод людини та громадянина;
- верховенство права;
- пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;
- своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів від реальних та потенційних загроз;
- чітке розмежування повноважень і взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;
- демократичний цивільний контроль над воєнною організацією держави та іншими структурами в системі національної безпеки;

– використання в інтересах країни міждержавних систем і механізмів міжнародної колективної безпеки. [24. 56 с]

Так, Україна як суверенна демократична соціальна та правова держава забезпечує свою територіальну цілісність, недоторканність кордонів та фізичне існування населення. Вона прагне до підвищення ступеня своєї міжнародної інтеграції та забезпечення безпеки в регіоні та світі, водночас зі збереженням національної ідентичності народу всередині країни та за її межами.

Зовнішньополітична діяльність будь-якої держави орієнтується на відстоювання своїх дійсних чи надуманих національних інтересів. При цьому національний інтерес виступає усвідомленням та відображенням державних потреб, які відстоюються лідерами даної держави. Тому фактично під національним інтересом треба розуміти національно-державний інтерес.

Традиційно головний національно-державний інтерес включає три основних елементи:

- військова безпека;
- економічне процвітання і розвиток;
- державний суверенітет як основа контролю над певною територією та населенням. [19]

Отже, оскільки найвищим національним інтересом будь-якої країни є збереження суверенітету і територіальної цілісності, то національний інтерес є необхідною передумовою забезпечення національної безпеки.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ГРОМАД ЯК ОБ'ЄКТА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ

2.1. Аналіз державної політики розвитку громади (на прикладі міста Коростень Житомирської області)

Стійкість громади спирається на її соціально-економічний стан. За видами економічної діяльності місто Коростень характеризується багатопрофільною економікою з акцентом на торгівлю та промислове виробництво. За обсягами промислового виробництва всі підприємства міста займають 2 місце у загальному обсязі виробництва області.

В міській структурі промислового виробництва переважають галузі: деревообробки, хімічної, металургійної, машинобудівної та добувної, які і є основним експортерами виробленої продукції.

Деревообробна галузь є найбільш ефективною та швидкозростаючою. Тому комплекс підприємств даної галузі став локомотивом економічного зростання місцевої економіки. Їх частка в структурі промисловості міста складає:

- в чисельності працюючих – 33%,
- в надходженнях до міського бюджету – 40%,
- в обсягах виробництва – 30%.

За останні роки особливо бурхливими темпами розвивалась деревообробна промисловість. Вона представлена трьома потужними підприємствами. В свою чергу їх діяльність приваблює до співпраці вищі навчальні заклади та спеціалізовані коледжі, сприяє розвитку підприємств, які й надають послуги з транспортування сировини та готових виробів, реклами, харчування, виготовлення дрібних замовлень та інше.

За рахунок інвестування в нові підприємства, сучасні техніку та технології саме деревообробна галузь є найбільш ефективною та

швидкозростаючою. Саме тому комплекс підприємств даної галузі став локомотивом економічного зростання місцевої економіки.

Населення міста складає 63,6 тис. осіб, ще 80,0 тис. осіб знаходяться в радіусі 20 км з гарною транспортною доступністю. Але намітилась тенденція міграції населення в інші країни, що призводить до дефіциту робочої сили та кваліфікованих кадрів.

На даний час відбувається корегування та внесення змін до Генерального плану міста, в якому передбачено зони промислової та житлової забудови.

Розроблено зонування території колишнього аеродрому, що віднесена до земель промисловості. На зазначеній території побудовано 3 потужних деревообробних підприємства, а земельна ділянка площею 42 га визначена як індустріальний парк «Коростень».

Стратегічним планом розвитку м. Коростеня до 2025 року передбачено створення регіонального індустріального центру багатoproфільної економіки, стимулювання розвитку високотехнологічних секторів промисловості шляхом організації та функціонування індустріального парку «Коростень».

Комунальне майно значною мірою використовується для потреб житлово-комунального господарства та бюджетних установ. Управління комунальним майном здійснюється відповідно до законодавства України та місцевих нормативних актів, що й забезпечують його відкритість та прозорість.

В рамках проекту «Розумні міста» створено реєстр комунального майна та земельних ділянок, який є у вільному доступі для користування.

За результатами громадського моніторингу Коростень за межами міста, в першу чергу, позиціонується як місто з тисячолітньою історією, де щорічно проводиться Міжнародний фестиваль дерунів, а також як і розвинутий залізничний вузол та місто, де створюється потужний деревообробний комплекс.

Місто є активним членом Асоціації міст України, тісно співпрацює з Асоціацією «Енергоефективні міста України» та іншими українським громадськими організаціями. Крім того, Коростень є підписантом Ініціативи ЄС «Угода мерів» та «Мери за економічне зростання». У співпраці з UNICEF, UNDP, PARP, UNDEF, USAID, GIZ, NEFCO, KS в Коростені реалізовано ряд проектів різного спрямування. Місто неодноразово перемагало в всеукраїнських конкурсах «Кращі практики місцевого самоврядування» та «Місто найкращого благоустрою», а в 2017 році отримало звання «Energy Expert».

З метою популяризації потенціалу міста в різних сферах його розвитку в 2017 році міською радою було затверджено логотип міста. Наразі розглядається питання розробки бренду міста.

Розробниками Плану місцевого економічного розвитку запропоноване наступне бачення міста: «Індустріальний центр Полісся та місто високої якості життя».

Основною метою Плану місцевого економічного розвитку є створення такої структури економіки міста, яка б забезпечувала стале економічне зростання, створення робочих місць, наповнення міського бюджету та покращення життя громади.

Планом місцевого економічного розвитку в визначено наступні цілі:

- підтримка та вдосконалення умов для розвитку деревообробної галузі;
- створення умов для будівництва підприємств інших галузей промисловості на території індустріального парку;
- стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу.

Суттєву роль у підвищенні ефективності використання місцевих ресурсів може відіграти механізм державно-приватного партнерства зокрема:

- доступ до капіталу та / або поточного фінансування, який неможливо отримати іншим чином;
- використання в наданні послуг професійного досвіду, який відсутній у державному секторі;

- висока ефективність послуги, яку не може досягти державний сектор.

Заходи в рамках державно-приватного партнерства оплачують за допомогою зборів, які стягують через місцеву раду або безпосередньо з користувачів послуги. У деяких випадках такі заходи можуть генерувати новий дохід, за допомогою якого безпосередньо оплачують послуги.

Запровадження державно-приватного партнерства може призвести або не призвести до зменшення вартості екологічних послуг. Зазвичай приватний сектор може працювати більш ефективно, аніж державний у наданні таких послуг, оскільки він має більшу гнучкість для інвестицій у нове та ефективне обладнання. Це веде до зменшення вартості тією мірою, якою ефективніше обладнання дає змогу заощадити кошти безпосередньо або в результаті зменшення потреб у робочій силі. Однак у використанні коштів приватного сектора для фінансування діяльності є своя ціна – приватний сектор повинен отримувати прибуток від своєї діяльності. Ці чинники ведуть до збільшення витрат порівняно з наданням послуг державним сектором.

Створення державно-приватного партнерства може бути доречним, навіть якщо вартість надання послуг приватним сектором вища, за умови, що:

- необхідне фінансування для підтримання бажаного рівня послуги не доступне для державного сектора;

- приватний сектор може надавати бажану послугу, яка виходить за рамки спроможностей державного сектора.

У будь-якому державно-приватному партнерстві роль державного сектора у встановленні норм, стандартів і процедур для надання послуги є критичною, і плата партнеру з приватного сектора повинна бути зіставною з продемонстрованою відповідністю партнера цим вимогам.

З метою розвитку підприємництва і місцевої економіки органами публічного управління впроваджено [5]: механізми відшкодування відсоткових ставок за банківськими кредитами на реалізацію бізнес-проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; базу даних щодо вільних виробничих площ, обладнання та іншого майна державної, комунальної та приватної власності, що пропонується для продажу або передачі в оренду господарюючим суб'єктам області; практику інформаційно-консультаційних семінарів з актуальних питань у сфері підприємництва, застосування діючого законодавства з праці, пенсійного та податкового законодавства, тощо із залученням фахівців.

Система внутрішнього публічного адміністрування розвитку підприємницької діяльності (громадські організації, асоціації та об'єднання підприємців, страхові компанії, аудиторські фірми, інформаційно-консультаційні установи, інвестиційні та інноваційні фонди і компанії, бізнес-центри, тощо) доповнюється зовнішніми на створення місцевої правової та інституційної інфраструктури для розвитку підприємництва та підтримки малого і середнього бізнесу.

Отже, громада, з економічної точки зору, це осередок суспільства де виникають відносини з приводу виробництва, формування доходів, їх розподілу і перерозподілу. Самоорганізація дозволяє реалізовувати потенціал принципів економічної свободи і ефективно використовувати обмежені ресурси. Інституційне середовище територіальної організації залежить від здатності публічних органів активізувати виробництво товарів і послуг суб'єктами підприємницької діяльності місцевої економіки. Децентралізація позитивно впливає на розвиток місцевого підприємництва. Запровадження сучасних моделей управління (за участю технічної допомоги міжнародних донорів), системна робота публічних служб і адміністрацій з ресурсного та інформаційного забезпечення формують необхідну інфраструктуру.

Суттєву роль у відбудові зіграють інфраструктурні проекти, діяльність яких було започатковано в 2015 року., зокрема індустріальний

парк. В Коростені виділили землю під сонячні електростанції, одна 43 гектари, інша 25 для встановлення сонячних панелей. Через військові дії цей процес зупинився але важливість його завершення полягає у забезпеченні спроможності громад вирішувати питання енергетичної безпеки самостійно.

2.2. Безпекові загрози розвитку громад

Національна безпека України та її реалізація в сучасних умовах Формування і становлення системи національної безпеки в Україні розпочалось з моменту її незалежності у 1991 р. та знайшло відображення у таких юридичних документах:

– 1997 р. - Концепція національної безпеки України, в якій визначено національні інтереси, загрози національній безпеці та напрями їх подолання [2 с. 85.].

– 2003 р. - Закон України «Про основи національної безпеки України від 19.06.2003 р., № 964-IV, що сформулював визначення поняття «національної безпеки» з врахуванням соціально-гуманітарного контексту; [5]

- Стратегія національної безпеки [4], що визначила широкий спектр загроз національній безпеці, зокрема, про «невідповідність сектору безпеки України потребам суспільства, недостатню національну єдність та консолідацію суспільства, негативні зовнішні впливи на інформаційний простір, про тероризм тощо» [3].

Нова редакція Стратегії національної безпеки України, де було визначено необхідність у реалізації дій щодо проведення судової, адміністративної реформ; протидії корупції; реформування сектору безпеки і оборони як цілісної системи [1] Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., № 2469-VIII трансформував поняття національної безпеки, звуживши його сферу до м воєнно-політичної та визначивши першочергові завдання: захист державного

суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу. [6]

Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» визначила такі пріоритетні напрямки:

– незалежність та державний суверенітет; відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України;

– суспільний розвиток;

– захист прав, свобод та законних інтересів громадян України;

– європейська і євроатлантична інтеграція.

Водночас документ передбачав реалізацію національних інтересів на міжнародній арені за 14 напрямками, вісім з яких мали військово-політичний характер. Стратегія чітко окреслювала загрози національній безпеці як зовнішнього, так і внутрішнього спрямування.

Окрім глобальних, міжнародних, військових, політичних, економічних, інформаційно-технологічних, екологічних, соціальних загроз виокремлено було пандемію COVID-19. Також у документі окреслювалися шляхи реалізації зовнішньополітичної діяльності держави щодо забезпечення її національних інтересів та безпеки на міжнародній арені, зокрема розвиток стратегічного партнерства з Республікою Польща, Литвою, Азербайджаном, Грузією, Туреччиною. [9]

Стратегія забезпечення державної безпеки. У документі чітко сформульована державна політика, яка спрямована «на попередження, своєчасне виявлення і запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам державній безпеці України, припинення розвідувальних, терористичних, диверсійних та інших протиправних посягань спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усунення умов, що призводять до цих загроз та причин їх виникнення». [4].

Напрямами реалізації державної політики є: формування й упровадження проєктивного підходу на основі управління ризиками; розмежування повноважень та завдань між суб'єктами сектору безпеки й оборони, удосконалення взаємодії, у тому числі інформаційного обміну, та координації дій між ними, а також з іншими державними органами. Реалізація положень Стратегії запланована до 2025 року і передбачає захист конституційного ладу та територіальної цілісності, створення ефективної системи гарантування безпеки державні таємниці та службової інформації. [3]

Реалізація Стратегії національної безпеки враховує сучасні виклики, які стоять перед Україною. У першу чергу, це удосконалення законодавства України щодо забезпечення державної безпеки та його узгодження із законодавством Європейського Союзу та НАТО. Важливим аспектом реалізації Стратегії є участь України в міжнародних програмах, вивчення та врахування міжнародного досвіду щодо функціонування системи державного управління.

Сучасне міжнародний простір є досить мінливим та непередбачуваним. Повномасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією, яка володіє ядерною зброєю, є постійним членом Ради Безпеки ООН, проти України, яка відмовилася від ядерної зброї в обмін на міжнародні безпекові гарантії, сформувала нові виклики перед міжнародними безпековими організаціями щодо забезпечення миру та безпеки. Війна в Україні сприяла виробленню нових механізмів забезпечення глобальної, регіональної та національної безпеки.

Головною метою воєнної політики держави є реалізація Конституції України щодо забезпечення життя і здоров'я людини, її честі та гідності, недоторканості та безпека, що є найвищою соціальною цінністю не лише в Україні, а й в європейському суспільстві. Саме тому національними інтересами України на сьогодні є відстоювання незалежності і державного суверенітету, відновлення територіальної

цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону, сприяння суспільному розвитку, насамперед розвитку людського капіталу, захист прав, свобод і законних інтересів громадян України, європейська і євроатлантична інтеграція.

З 2014 р. Україна вела гібридну війну з росією, агресія якої здійснювалася на різних рівнях:

- на рівні України – окупація в 2014 р. Автономної Республіки Крим, частини Луганської і Донецької областей, а також спроби втрутитися у внутрішні справи України та змінити її політичний устрій;

- на регіональному рівні – використання енергетичної зброї (штучний дефіциту природного газу в Європі), міграційна криза на кордоні Білорусі та держав ЄС;

- на міжнародному рівні – реалізація стратегії створення напруженості на Заході, поширення російської пропаганди й дезінформації тощо.

Керівництво росії не змінило свою агресивну зовнішню і воєнну політику щодо України і в лютому 2022р. розпочалося повномасштабне вторгнення росії в Україну.

Намагання росії знищити територіальну цілісність та національну ідентичність сусідніх держав, зокрема Грузії, Молдови та України, спонукає міжнародні організації, які відповідають за мир та безпеку, реагувати на відверті порушення росією норм міжнародного права й маніпулювання демократичними цінностями. Політика умиротворення агресора та введення символічних санкцій не вплинули на плани керівництва росії. Трансформація системи міжнародних відносин, що сформувалася у результаті подій після Другої світової війни сприяла послабленню впливу міжнародних безпекових організацій. Інструменти кризового регулювання щодо забезпечення міжнародної безпеки нівелювалися в результаті глобального розвитку суспільства. Безпекові гарантії, які надавали різні держави та

міжнародні безпекові організації, втратили будь-які важелі на вплив на стримування міжнародної безпеки, і навіть сприяли появі нових конфліктів на міжнародній арені.

Однією із загроз, які стоять на сьогодні перед національною безпекою України, крім загрози російської агресії є також неефективність системи міжнародної безпеки, так норми Будапештського меморандуму не були дотримані і як результат спочатку гібридна, а потім й повномасштабна війна Росії проти України.

Повномасштабна війна продемонструвала сильні сторони України як європейської держави, сприяла об'єднанню громадянського суспільства та визначенню демократичних цінностей, популяризація яких на міжнародній арені стала своєрідним національним інтересом українців. Завдяки об'єднанню зусиль держави, суспільства та бізнесу сприяло формуванню ефективної інформаційної політики держави, трансформації стратегічних комунікацій, що було зосереджено на поширенню в міжнародному інформаційному просторі правдивої інформації про події, що відбуваються в Україні.

Законодавча база України використовує механізми управління державою, що є ефективними не лише у звичайних умовах, а й в умовах надзвичайного та воєнного стану. Їх використання сприяло вчасному реагуванню на воєнні загрози та здійснювало координацію щодо прийняття державних рішень на всіх рівнях: місцевому, регіональному, загальнодержавному та міжнародному. У цей час перед українською державною постали не лише нові загрози, але й нові можливості, в першу чергу, це позиціонування національних інтересів на міжнародній арені, відновлення територіальної цілісності держави та європейська інтеграція.

У зв'язку з цим проаналізуємо загрози що постануть перед Україною після завершення російсько-української війни. Першою загрозою, була, є і буде залишатися росія. Навіть у найгіршому сценарії

розвитку подій для росії, ця країна ніколи не відмовиться від амбітних загарбницьких планів щодо України. Національна стійкість українців зламала стратегічні плани росії як на регіональному, так і міжнародному рівні. Вимушені переселенці. Повномасштабна війна призвела вимушеної міграції населення України до країн Західної Європи. Росія дану ситуацію використовує як інструмент політичного та економічного тиску на європейські країни зараз, але й після закінчення війни, країна-агресор не відмовиться від використання різних можливостей для завдання шкоди національним українським інтересам, буде й надалі здійснювати намагання втрутитися в державницькі справи, як своєрідний спосіб тиску на країни Європи щодо скасування санкцій.

Неефективність міжнародних безпекових організацій. З початком російсько-української війни жодна безпекова міжнародна організація не спромоглася дотриматися гарантій безпеки, передбачених міжнародними юридичними документами. Також ці організаційне спромоглася вчасно вжити заходів, щоб запобігти гуманітарній, продовольчій та цивільній катастроф. Все це вимагає проведення аудиту діяльності зазначених міжнародних організацій та їх глибинного реформування, що можливо у майбутньому сприятиме формуванню нових як воєнних, так і політичних об'єднань, які зможуть запропонувати ефективні механізми реагування на міжнародні загрози.

Економічні виклики. Окупація росією України сприяла зміні міжнародних продовольчих та промислових маршрутів. Національна економіка України зазнає величезних збитків та зменшує темпи свого розвитку. Частково ці втрати можливо будуть компенсовані за рахунок міжнародної допомоги та репарацій, отриманих від Росії за відповідними рішеннями Міжнародного суду ООН. Проте процес відновлення економічного і людського розвитку України буде досить складним і тривалим.

Враховуючи існуючі та можливі загрози, можемо окреслити пріоритети національної державної політики України:

- зміцнення сектору безпеки і оборони;
- пошук зовнішніх безпекових гарантій поза межами НАТО, розвиток двосторонніх відносин зі стратегічними партнерами;
- відновлення економічного і людського розвитку України;
- підвищення ефективності державного управління;
- завершення реформ, які довели свою ефективність.

У системі міжнародної безпеки Республіка Польща планує запровадження заходів щодо України, спрямованих на зміцнення її незалежності, суверенітету та її територіальної цілісності, а також реалізації її прагнення до європейської та євроатлантичної інтеграції.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ЗАГРОЗ

Виходячи з ресурсного потенціалу Коростенської ТГ основою промислового відродження мають стати комплексна модернізація виробництва з впровадженням сучасних технологічних досягнень. Машинобудування повинно перебрати на себе роль авангардної ланки промислового комплексу. Темпи його розвитку мають в 2—3 рази перевищити загальні темпи зростання промислового виробництва, створюючи умови для структурно-інноваційної перебудови і технічного переоснащення всіх галузей економіки. Зростаючий попит внутрішнього ринку на продукцію машинобудування. Основний вектор розвитку і зростаючий рівень наукомісткості та технологічності машинобудування мають визначати:

- транспортне машинобудування, енергетичне машинобудування, устаткування для газотранспортних систем, окремі види електронної техніки і засобів зв'язку;

- розробка машин і устаткування для реалізації екологічно чистих технологій, переробки та утилізації відходів, систем контролю за станом і захистом навколишнього природного середовища;

- виробництво технологічного устаткування для модернізації базових галузей промисловості енергоблоків електростанцій на альтернативних джерелах, устаткування, виробництв металургійної та хімічної промисловості в напрямі ресурсо- і енерго збереження, екологізації, автоматизації та підвищення ефективності виробництва.

Оборонно-промисловий комплекс у перспективі має розвиватися за тривекторною схемою:

- 1) військова техніка та озброєння для Збройних сил України;
- 2) військова техніка та озброєння за іноземними замовленнями (експорт);

3) продукція цивільного та подвійного призначення.

Гармонійне поєднання розробки і виробництва мпродукції в цих трьох напрямках може бути забезпечено шляхом реструктуризації підприємств, створення на базі розрізнених НДІ, КБ і підприємств, що належать до системи ВПК, ефективних науково-виробничих комплексів на зразок наукоградів, технополісів чи технопарків, які діятимуть у межах цілісної економічної системи України.

З огляду на високий науковий і технологічний потенціал підприємств ВПК, вони мають стати осередками розвитку високотехнологічної конкурентоспроможної продукції цивільного профілю з часткою 70-75% від загального обсягу виробництва в галузі. Оскільки у цій галузі ще великою є частка державної власності то держава має стимулювати розвиток співробітництва національних виробництв такої продукції з високотехнологічними фірмами і альянсами з США, Європи, Японії.

Хімічна та нафтохімічна промисловість є однією з пріоритетних галузей вітчизняної промисловості, яка має зберегти випереджальні темпи зростання з урахуванням досить значного внутрішнього і зовнішнього мпопиту на її продукцію. Основний зміст системного трансформування галузі в перспективному періоді доцільно зосередити на таких напрямках:

— прискорений розвиток і збільшення частки наукомістких і високотехнологічних хімічних виробництв, зокрема, виробництва гумових та пластмасових виробів, хіміко-фармацевтичної промисловості;

— оптимізація потужності з виробництва базових видів хімічної продукції з урахуванням попиту внутрішнього і зовнішнього ринків;

— зниження ресурсо- та енергомісткості виробництва із залученням до технологічних процесів альтернативних і біовідновлюваних джерел енергії та сировини (біоетанолу, синтез-газу, хімічних продуктів коксування, продуктів поглибленої переробки нафти);

— приведення системи нормативів технічного регулювання (якість продукції, екологія, охорона праці, техніка безпеки) до міжнародних стандартів.

Стратегічним пріоритетом легкої промисловості має стати істотне зростання обсягів виробництва з орієнтацією на вітчизняного споживача. Організаційні зміни в галузі в напрямі проведення реконструкції та технічного переоснащення підприємств, створення умов для вертикальної інтеграції виробництва, в тому числі із залученням іноземних інвестицій і технологій відбулися.

У деревообробній та меблевій промисловості пріоритетними напрямками розвитку мають стати виробництво сучасних конструкційних матеріалів і готових виробів. Галузь інформаційних технологій. Має конкурентні переваги за напрямками: системи управління промисловими підприємствами, системи автоматизованого проектування, інтелектуальні системи підтримки прийняття рішень, створення програмного забезпечення та його експорт, робота з базами даних, консультації з питань інформатизації, технічне обслуговування і ремонт офісної та комп'ютерної техніки. Надалі організаційною формою розвитку цього напрямку діяльності могло б стати створення великих компаній і об'єднань з розробки програмних продуктів, інтеграції, впровадження інформаційно-технологічного консалтингу, а також виробництво інформаційних засобів і технологій.

Важливим напрямом відродження є міжнародна співпраця. Нові міста-побратими з'являються в українських муніципалітетах після початку вторгнення росії всупереч обставинам. І в цій ситуації це справжні друзі, адже громади в біді, без світла і тепла, води та інтернету. Програма «U-LEAD з Європою» допомагає українським громадам знайти таких партнерів у країнах Європи та налагодити з ними сталі відносини. Коростень на Житомирщині підписав угоду про співпрацю із містом Укерге. Громади

вже обмінялись візитами своїх делегацій і вже мають перші результати співпраці.

Коростень значно постраждав від агресії росіян, місто навесні покинули понад 40 тисяч мешканців, в більшості жінки та діти виїхали за кордон та в інші регіони країни. Окремі вулиці міста, така як Ковельська, були значно пошкоджені російською авіацією, а з жовтня від постійних атак росіян на енергетичну інфраструктуру в громаді перебої із постачанням електрики, тепла та води. Тому український муніципалітет налагоджує співпрацю із побратимом, аби зменшити негативні впливи війни. Співпраця стосується гуманітарної допомоги.

Станом на початок 2023 року в Україні доступні 420 фінансових програм та послуг від 22 банківських установ, а також державних та міжнародних програм підтримки для бізнесу, серед яких: державні, грантові та регіональні програми; кредитні, депозитні та лізингові програми; факторинг, еквайринг та документарні операції. Міністерство цифрової трансформації України презентувало проект (2023) Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні, в якій визначено пріоритетні інноваційні сфери: FinTech, Green Tech, AgriTech, defense tech, штучний інтелект, кібербезпека, Індустрія 4.0.

З метою оперативного збору масивів інформації та врахування їх під час ухвалення рішень Міністерство цифрової трансформації стане пілотним державним органом, на базі якого випробують аналітичну систему «Government BI» (GBI) з використанням штучного інтелекту. Проект «Government BI» дасть змогу державним органам оперативно збирати масиви інформації та розвивати систему відкритих даних. Програма бізнес-акселератора «Impact Business Accelerator» надасть можливість представникам українського бізнесу розвивати свій бізнес для відновлення економіки України, інтегрування та реалізації стратегії соціального впливу. За результатами проходження програми дві компанії з найкращими результатами матимуть можливість отримати фінансову

підтримку в сумі до 20 000 євро у вигляді смарт-грантів, наданих Ukrainian Social Venture Fund у рамках проєкту «Collaborate for Impact», що фінансується ЄС і реалізується за підтримки ЄВРА [28].

ВИСНОВКИ

Власні ресурси громади м. Коростень доцільно розглядати як активи, що здатні створювати додану вартість. До продуктивних ресурсів слід відносити природні, капітальні, фінансові, трудові, підприємницькі. Наявні ресурси сформували конкурентні переваги громади.

У регіоні достатньо природних та корисних викопних багатств. Існуючі в місті вільні земельні та інші ресурси, потенційні інфраструктурні можливості є достатнім резервом для подальшого економічного розвитку.

Коростень є третім найбільшим містом в області, потужним соціально-економічним центром тяжіння для навколишніх ТГ.

Місто розташоване на перехрестях автомобільних та залізничних шляхів державного та міжнародного значення, що забезпечують логістичну інфраструктуру та транзитні перевезення в будь-яких напрямках.

За видами економічної діяльності місто Коростень характеризується багатопрофільною економікою з акцентом на торгівлю та промислове виробництво. За обсягами промислового виробництва підприємства міста займають 2 місце в обласному виробництві.

В міській структурі промислового виробництва переважають галузі: деревообробки, хімічної, металургійної, машинобудівної та добувної, які і є основним експортерами виробленої продукції.

Структура промисловості, що склалася протягом 15-ти років забезпечує зростання промислового виробництва, створення нових робочих міст та збільшення надходжень до міського бюджету..

Інвестиційні можливості реалізуються поки що за рахунок вітчизняних інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Текст] : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
2. Про регулювання містобудівної діяльності [Текст] : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI / Відомості Верховної Ради України. – 2011 р. – № 34 – Ст. 343.
3. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України [Текст] : Закон України від 23.03.2000 р. № 1602 / Офіційний Вісник України. – 2000 р. – № 16.
4. Про місцеве самоврядування [Текст] : Закон України від 21.03.1997 р. № 280/97-ВР / Відомості Верховної Ради України. – 1997 р. – № 24. – Ст. 170.
5. Про основи містобудування [Текст] : Закон України від 16.08.1992 р. № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України – 1992 р. – № 52. – Ст. 683.
6. Куйбіда В. С. Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід [Текст] / В. С. Куйбіда, Ю. М. Білоконь. – К. : Логос, 2009. – 108 с. – ISBN 978–966–171–138–8.
7. Об'єднання громад: від ініціативи до ефективної діяльності. / Упорядник: Богдан Зелений. – Львів, 2016. – 288 с .
8. Основи регіонального управління в Україні [Текст] : підручник // авт.-упоряд. : В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К.:НАДУ, «Фенікс», 2012. – 576 с.
9. Планування соціально-економічного розвитку територій України [Текст] : навч. пос./ авт.-упор. О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, В. В. Юзефович [та ін.]; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, «Фенікс», 2011. – 206 с.
10. Планування соціально-економічного розвитку міста [Текст]: монографія /авт.-упоряд. О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, В. В. Юзефович [та

ін.] / за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, «Фенікс», 2011. – 160 с.

11. Про містобудівний кадастр: Постанова Кабінету Міністрів України № 559 від 25.05.11р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

12. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо містобудівної документації [Текст]: постанова Кабінету Міністрів Укр. від 25.05.2011 р. №555 / Офіційний вісник України. – 2011 р. – № 41. – Ст. 1669.

13. Публічний геопортал Центру досліджень соціальних комунікацій [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua>.

14. Ткачук А. Ф. Стратегічне планування у громаді (навчальний модуль) / Анатолій Ткачук, Василь Кашевський, Петро Мавко. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. – 96 с.

15. Васильєва Н. В., Гринчук Н. М., Дерун Т. М., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / [Н. В. Васильєва, Н. М. Гринчук, Т. М. Дерун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук] – К.: – 2017. – 119 с.

16. <https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/.pdf>

17. План місцевого економічного розвитку міста коростеня на 2019-2020 роки

18. [Korosten-rada.gov.ua/ekonomichniy-rozvitok/promisloviy-kompleks-mista/diyalnist-promislovogo-kompleksu-mista/rozvitok-promislovogo-kompleksu-mista-v-2017-rotsi](http://korosten-rada.gov.ua/ekonomichniy-rozvitok/promisloviy-kompleks-mista/diyalnist-promislovogo-kompleksu-mista/rozvitok-promislovogo-kompleksu-mista-v-2017-rotsi)

19. Офіційний сайт. <http://korosten-rada.gov.ua/ekonomichniy-rozvitok/pidpriyemnitstvo/stan-rozvitku-pidpriyemnitstva-v-misti/2016-rik/>

20. Офіційний сайт. <http://korosten-rada.gov.ua/ekonomichniy-rozvitok/torgivlya-pobut-gromadske-harchuvannya/suchasna-torgovelnna-merezha-mista-korostenya/>

21. Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» № 2269-VIII від 18.01.2018р

22. Комплексна Програма благоустрою та покращення стану довкілля міста Коростеня на 2018 - 2021 роки. <http://korosten-rada.gov.ua/zhitlovo-komunalne-gospodarstvo/blagoustriy-mista/pro-zatverdzhennya-kompleksnoyi-programi-blagoustroyu-ta-pokrashchennya-stanu-dovkillya-missta-korostenya-na-2017-2021-roki/>

23. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади : Посібник з основ теорії і практики МЕР / Джордж Едвард (Тед) Треллер, керівник авторського колективу / Перекл. з англ. – Федерація канадських муніципалітетів / Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2014. – 119 с.

24. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю .Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович] – К. : – 2017. – 107 с.

25. Урядовий портал <https://decentralization.gov.ua/pics/upload/5396f0160d6317dcb593ab10eaf79b3f9b1.pdf>

26. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

27. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. – Київ : НІСД, 2023. – 54 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.02>

28. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-kviten-2023>